

Konstitucija nacionalnega interesa in raba merila nacionalnega v slovenski kulturni politiki*

The Constitution of the »National Interest« and the Uses of the »National« as a criterion in the Slovene Cultural Politics

La formation de l'intérêt national et l'utilisation du critère national dans la politique culturelle slovène

1. Nacionalno kot garant za privilegirano obravnavo:

»Nacionalni interes« kot kriterij delovanja kulturne politike pravzaprav v uradnih in nacionalno apologetskih besedilih ne nastopa tako pogosto, kakor bi pričakovali. Na mestih, kjer bi ga pričakovali, najdemo največkrat »nacionalno« oz. »narodno identiteto/istovetnost«, velikokrat pa tudi »nacionalno substanco« in »narodno samobitnost«, nato še pridevnika »domač« in »slovenski«, svojilni zaimsek »naš«, praviloma v povezavi s kako kulturno dejavnostjo ali produkti te dejavnosti. Pridevnik »nacionalen« je razmeroma pogosto v rabi, vendar nima povsod enakega pomena. V glavnem rabi za karakterizacijo dejanj, dejavnosti in produktov, vendar ta karakterizacija nikoli ni nevtralna: zmeraj je njen namen vključiti tako okarakteriziran objekt v tisto kategorijo objektov, ki so zunaj dosega (profesionalnih, strokovnih, estetskih itn.) kriterijev, ki so sicer v rabi pri objektih enake vrste, ki pa nimajo vzdevka »nacionalni«. Pridevnik »nacionalni« je le izjemoma uporabljen kot sinonim za »državni« (npr. Nacionalni kulturni program). »Nacio-

nalni« tudi v tej rabi ni nevtralen, ker pomeni prioriteto in s tem privilegiranje z njim označenih dejavnosti, ne pomeni pa izključitve sicer veljavnih kriterijev in ga je zato mogoče povezati s pojmom »nacionalni interes«.

Skratka, izraz »nacionalni interes«, ki je zvezan z ideologijo nacionalne države 19. in 20. stoletja in kolonialistično-imperialistično koncepcijo države, je v slovenskem političnem diskurzu sekundaren, bržkone zato, ker ne vsebuje ideološko-mobilizacijskega naboja zaradi praviloma pragmatične in racionalne vsebine, četudi se ta pragmatičnost in racionalnost vpisujeta v iracionalizem tega, kar ponavadi imenujemo *sacro egoismo*.

Prva konsekvence raziskave je potemtakem ugotovitev o različnih pomenih, ki jih evocira beseda »nacionalen«; o pomenih odločajo konkretni vsakokratni konteksti, v katerih je beseda uporabljena. Beseda vselej označuje privilegirane dejavnosti, predmete in produkte, vendar ne zmerom na podlagi enakih ali istovrstnih argumentacij. Največkrat najdemo v istih besedilih nedistinktivno različne rabe, kar pomeni vsaj tole:

- da diskurz o nacionalnem (interesu), s kakršnim se srečujemo v slovenskem okolju, ni niansiran in

* Pričujoče besedilo je rezultat raziskovanja v okviru Ciljnega raziskovalnega programa z istim naslovom v letih 1998-2000, ki sta ga financirali Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost in tehnologijo.

da ni občeveljavne opredelitve nacionalnega, še manj pa nacionalnega interesa;

- da zato kot nacionalni interes največkrat ne nastopa obči interes družbe v državnih mejah, niti ni ta obči interes vsaj načelno postavljen za kriterij nacionalnega, pač pa na njegovem mestu nastopajo partikularni interesi, pravzaprav partikularna videnja nacionalnega, ki maskirajo partikularnost interesov;
- da je izraz »nacionalen« največkrat uporabljen v omejevalnem pomenu oz. ima omejevalno funkcijo, tudi tedaj, ko je sinonim za »državen«: nismo zasledili formulacije, ki bi v območje nacionalnega interesa postavljala razvoj in uveljavljanje kake kulturne ali umetnostne dejavnosti nasploh (se pravi, v duhu aktivne udeležbe v svetovnih dogajanjih), kar – v nasprotju z nacionalnim interesom, kakor ga razumejo v drugih okoljih – *a priori* postavlja slovensko kulturo v položaj porabnice kulturnih produkcij, ki se dogajajo drugje, destimulira pa slovenske kulturne dejavnosti, ki imajo ambicije poseči v svetovna kulturna dogajanja.

Raba izraza »nacionalen« je praviloma usmerjena navznoter, v potrjevanje notranjih vrednostnih hierarhij in v izolacionizem, katerega funkcija je zagotavljanje nadaljevanja kulturne zaprtosti, ki traja v večji ali manjši meri vse od srede 19. stoletja, in seveda ohranjanje kontinuitete kulturniških elit določenega tipa (»domačijskih«, premodernističnih, psevdomodernističnih), ki se ne morejo brez eksistenčnega tveganja soočiti z dogajanjem in procesi v svetovnih kulturnih metropolah in s

kulturnimi fenomeni globalnega pomena.

Vendar je omenjeni tip kulturniških elit – ki se zdi na prvi pogled homogen predvsem zato, ker si soglasno prizadeva ohraniti udeležbo pri delitvi sredstev in pri ohranjanju svojega privilegirane statusa, zlasti pa pri kontroli nad dostopom novih akterjev v območje kulture, in seveda, ker se pri tem sklicuje na nacionalno (samobitnost, identiteto ipd.) – kljub vsemu notranje diferenciran: na eni strani ga sestavljajo regresivni, v obnavljanje domnevnih zgodovinskih vlog kulturnih akterjev usmerjeni kulturniki (ti se spet v grobem delijo na dve podskupini: na tiste, ki obnavljajo vlogo kulturnikov kot govorcev religioznih skupin, in tiste, ki reproducirajo horizont provincialnega romantizma tipa »rod in gruda«, vendar ti dve grupaciji nista ekskluzivni, pač pa velikokrat prehajata druga v drugo), na drugi strani pa kulturniki, ki si prizadevajo v omejenem in nadzorovanem obsegu igrati vlogo pooblaščenih zastopnikov tistih gibanj v svetovni kulturi, o katerih sami – pretežno zato, ker so se z njimi srečali po naključju, le redkokdaj tudi zaradi afinitet – sodijo, da so toliko pomembna in neizbežna, da jim njihova reduktivistična implantacija v domovini zagotavlja primeren položaj (kar je kajpada mogoče le ob spontanem ali zavestnem ignoriranju oz. vsaj oviranju vseh drugih gibanj in njihovih potencialnih zastopnikov, še bolj pa njihovih morebitnih dejanskih akterjev – slednji so zato do nespoznavnosti marginalizirani).

V nacionalnem interesu ne bi bilo eliminiranje ali razpuščanje sedanjih kulturniških elit, ampak odpiranje mož-

nosti za kulturne dejavnosti, ki jih te elite ne nadzorujejo, s čimer bi se njihova vloga v kulturnem življenju na Slovenskem spremenila. To bi seveda pomenilo aktivno kulturno politiko,

temelječo na dolgoročni strategiji z jasno opredeljenimi cilji, ne pa zgolj distribucije proračunskih sredstev med »upravičence«. Nadaljevanje v tej smeri presega ambicije naše raziskave.

2. Ideološki parametri:

Kljub simplistični podobi ideoloških razmer v Sloveniji, kakršno lahko razberemo v medijih in ki prikazuje razmere kot antagonizem, če že ne kar spopad, med levičarstvom in desničarstvom ali med liberalizmom in klerikalizmom, lahko prepoznamo nekaj »globokih struktur«. V resnici so razmere precej bolj niansirane, tako da imamo opraviti z vso pahljačo evropskih ideologij, le diskurzi so bolj sinkretični, razmerja moči med posameznimi ideologijami so drugačna, formulacije pa manj jasne in decidirane, med drugim tudi zato, ker imajo le malo ekskluzivnih nosilcev (posamezni politični subjekti kumulirajo različne, včasih celo nasprotujoče si ideologije). Kljub temu pa s specifičnostmi ideoloških razmer v Sloveniji ne smemo opraviti z zamahom roke: skozi ideološko zgodovino te dežele vsaj od srede 19. stoletja naprej se namreč ponavlja neka posebnost, ki je značilna za tista provincialna okolja, ki so na začetku zavrnila industrijsko modernizacijo, nato pa je nikoli niso zares nadoknadila: ideologije same na sebi imajo vse preredko zadostno legitimacijsko moč, da bi lahko na njih temeljila katerakoli politika, celo strankarska ne. Ideologije, tudi revolucionarne, so se vselej sklicevale na nekaj zunaj svojega pojmovnega območja, praviloma na obstoječe in posplošene identitetne stereotipe. Čeprav se zdi, da je bil »marksizem« po II. svetovni vojni he-

gemona ideologija *sui generis*, analiza tedaj prevladujočega kulturniškega in političnega diskurza pokaže, da sta bili njegovi legitimacijski referenci (slovanski ali slovenski) rodovni nacionalizem (rodu in grude) in ruralno-korporativistični (antiindustrijski in antikapitalistični, t.j. antikozmopolitiski in antiintelektualni) egalitarizem srednje-evropskih krščanskih socialcev (Krek). Scientizem in tehnicizem, ti vodilni ideologiji industrijskih revolucij 19. stoletja, se v Sloveniji še danes legitimirata s t.i. sentimentalnim nacionalizmom (gl. idejo »Rastoče knjige«), ki je dediščina nemškega romantizma, ki je učinkoval hkrati – prek antikozmopolitizma in antiintelektualizma – kot nemška združitevna ideologija. Skratka, četudi lahko razmeroma brez težav prepoznamo običajne evropske ideološke konfiguracije, ideoloških razmer v Sloveniji ne moremo zvesti na simbiotično ali konfliktno sobivanje različnih ideologij. O naravi razmer odločajo njihova sinkretična razmerja, ne pa boj za privržence v javnosti.

Glavne ideološke formacije je mogoče naštet, vse imajo vgrajen identifikacijski mehanizem in vse imajo legitimacijsko referenco zunaj sebe. Začeli bomo z desnimi:

- klerikalizem, ki ponuja dvojno identiteto (pripadnik Cerkve je pripadnik nacije), postopek pa je podrejanje avtoriteti religiozne institucije prek morale (domnevnih

tradicionalnih srenjskih vrednot) in specifičnih kulturnih obrazcev (npr. kulturna dediščina je krščanska dediščina; retorika pridige je retorika javnega govora ipd.);

- rodovni nacionalizem (rod in gruda) ponuja identiteto prek biološkega in duhovnega sorodstva (rasizem in etno-darwinizem), njegova varianta je nacionalni socializem, njegova legitimacijska referenca so domnevne nacionalne kulturne vrednote, »liberalni« anti-klerikalizem in krščanskosocialni egalitarizem, in pa eshatologija etnične čistosti;
- konvencionalni ali republikanski nacionalizem, ki inkorporira elemente razsvetljenstva in racionalizma, scientizma in tehnicizma, a tudi etno-darwinizma; njegov identifikacijski postopek sta lojalizem in asimilacija, legitimacijska referenca pa eksistenca nacionalne skupnosti kot kulturno-politične skupnosti na državnem ozemlju;
- scientizem in tehnicizem (pravzaprav dve imeni za isto ideološko formacijo), katerih identifikacijski postopek je tehnični in tehnološki napredek ter blaginja, ki naj bi jo ta napredek spontano generiral (znanost je izenačena s tehniko, se pravi, je odpravljena v enem izmed svojih učinkov), legitimacijska referenca pa je – razen izjemoma – rodovno-nacionalistično pojmovanje »naroda«;
- neoliberalizem ponuja možnost identifikacije prek hipotetičnih enakih možnosti za socialno promočjo posameznikov v okviru nacionalne države, vključuje progresistične in racionalistične elemente (ne pa

razsvetljenskih), vendar le v obsegu, ki se ujema z njegovim temeljnim horizontom – ekonomijo; njegova referenčna ideologija je socialni darwinizem s konca 19. in začetka 20. stoletja; njegova legitimacijska referenca je »narodov blagor« v osebi ekonomskih elit; je ravnodušen do kulturnih dejavnosti in v njegovem horizontu ni mogoče prepoznati kulturnih determinant družbenega (tudi ekonomskega) življenja;

- liberalizem ponuja identifikacijo prek libertarnosti in individualizma na ravni posameznika, prek iluzije enakih možnosti in prek iluzije spontane oz. samodejne vzajemnosti posameznikov; njegovi sestavini sta pravni egalitarizem in lojalizem, legitimacijska referenca pa je šibka in niha med rodovno-nacionalističnim in republikansko-nacionalističnim pojmovanjem nacije;
- krščanski socializem ponuja dvojno identifikacijo prek egalitarne skupnosti v prihodnosti in prek individualne tolerance, druge vsebine so variabilne, legitimacijska referenca pa je krščanskosocialni egalitarizem srenje;
- socializem, ki ponuja identifikacijo prek egalitarne vizije prihodnosti, boja za socialno pravičnost, prek progresističnega angažiranja, inkorporiral razsvetljenske, scientistične in liberalne elemente, njegovi legitimacijski referenci sta krščanskosocialni srenjski egalitarizem in republikanskonacionalistično ali rodovnonacionalistično pojmovanje nacije;

- *komunizem* (v marksistični verziji) s podobno identifikacijo in sestavinami kakor socializem, vendar z vizijo radikalne družbene spremembe v bolj ali manj bližnji prihodnosti, z eshatološkimi značilnostmi; legitimacijska referenca sta specifična podoba socialistične

Jugoslavije in zgodovinsko poslanstvo, ki se navezuje na rodovno-nacionalistično pojmovanje nacije, vendar ne posebej slovenske, ampak hipotetičnega skupka jezikovno, kulturno in drugače sorodnih »narodov«.

3. Historiat pojmov »nacionalno« in »nacionalni interes«:

Nacionalizem je skupno ime za ideologije, ki se sklicujejo na pojma nacionalno in nacija kot na središčna pojma, ki jima je podrejena vsa pojmovna struktura nacionalističnih diskurzov. Ta opredelitev je hkrati pravilna in nezadostna: pomen obeh križiščnih pojmov in njuna definicija nista vselej enaka. Če pustimo vnmear predmoderno rabo obeh izrazov (nacije na srednjeveških univerzah, nacije v nekaterih srednjeveških mestih itn., ki le razvrščajo posamezne segmente populacije, nimajo pa vsebine, ki bi bila podobna današnji), imamo od francoske revolucije naprej opraviti z dvema temeljnima vrstama nacionalizma, od katerih lahko prvega imenujemo republikanski ali konvencionalni nacionalizem, drugega pa rodovni ali etnični nacionalizem. Obe vrsti nacionalizma obstajata *mutatis mutandis* še danes, praviloma znotraj istih držav; področja družbenega življenja, na katera se aplicirata, pa večidel niso ista: konvencionalni nacionalizem je ideologija pravne regulacije (tudi v Evropski uniji), etnični nacionalizem pa prevladuje v kulturnem življenju nacionalnih družb. Prvi je nastopil kot dedič razsvetljenstva v francoski revoluciji in je pogojno ideologija »odprte družbe«: pripadnik nacije je vsak posameznik, ki se znajde

na nacionalnem ozemlju, opravi državljanske obrede in pristane na veljavne zakone in družbena pravila, del nacije lahko postane sleherna skupnost ne glede na jezikovne in kulturne specifičnosti, ki se s plebiscitom odloči vstopiti v neko nacijo tega tipa, nacija pa v ta vstop privoli v skladu z regularnim in predvidenim postopkom. Ta nacionalizem omogoča dejavno kulturno vlogo neke nacije v mednarodnem prostoru, t.i. intelektualno in kulturno žarenje, ne omogoča pa resentimentov in izražanja kolektivnih frustracij. Etnični ali rodovni nacionalizem pa je zaradi podmen o jezikovni, se pravi, duhovni, se pravi, krvni sorodnosti članov naroda, ljudstva oz. nacije (ti izrazi postanejo sinonimi, kar niso v republikanskem nacionalizmu, kjer pomenita *natio* in *populus* dve različni pravno-politični perspektivi) zaprt za vse, za katere te podmene ne veljajo: član naroda/ljudstva ni mogoče postati, treba se je v njem roditi; prav tako ni mogoče iz njega izstopiti, mogoče pa je postati renegat, izdajalec itn., ki pa je še zmerom – iz zornega kota tega nacionalizma – pod nacionalno moralno jurisdikcijo, ker ni prenehal biti član naroda/ljudstva. Nacionalnosti ne izbriše nobena asimilacija v drugih etničnih okoljih in ne v generacijah odpadnikov ali emigrantov;

etnični nacionalizem zmerom računa z diasporo, četudi je ta račun še tako očitno brez krčmarja.

Danes ta dva nacionalizma ne nastopata v čisti obliki, kakor sta nemara na začetku vsakega izmed njiju: med prvo francosko republiko in med protinapoleonskim odporom v še ne združeni Nemčiji. Etnični nacionalizem je kot ideologija nemške združitve pridobil nekaj pravno-regulativnih aspektov racionalističnega in razsvetljenskega tipa; republikanski nacionalizem je izgubil nedolžnost v konkretnih regulacijah človekovih pravic na ozemljih, ki jih je obvladoval (npr. s pogojevanjem državljanskih pravic za del judovskega prebivalstva), med restavracijo in po njej pa je bil izpostavljen močni kontaminaciji z etničnim nacionalizmom, ki je bolje ustrezal občutkom frustriranosti po koncu revolucionarne ekspanzije in je nato proti koncu 19. stoletja najprej prevladal tudi v Franciji II. republike in II. cesarstva, nato pa doživel zlom in omejitve s koncem Dreyfusove afere in s III. republiko. Med 1. in 2. svetovno vojno je bila mešanica teh dveh nacionalizmov primerno izhodišče za rasistične radikalizacije ali za diskriminativno obravnavanje tujcev, denimo beguncev iz nacistične Nemčije, osvojenih dežel in satelitskih držav.

V Sloveniji, se pravi v spodnjeavstrijskih deželah s slovensko govorčim prebivalstvom, sta bili navzoči obe poglavni vrsti evropskih nacionalizmov: konvencionalni na začetku 19. stoletja je bil zgolj zametek, vendar dovolj učinkovit, da je sprožil institucionalno preobrazbo dežele, ko je z Napoleonovo zasedbo to postalo mogoče, in dovolj globok, da je po Zoisovem

krogu razsvetljencev generiral še Prešernov (ali Čopov) intelektualni krog, preden sta oba policijska režima – Metternichov in Bachov – ob krepki podpori Katoliške cerkve naposled pretrgala reprodukcijo intelektualcev in povzročila znižanje intelektualne ravni kulturnih akterjev v slovenskih krajih na sredi 19. stoletja, zlasti pa onemogočila reprodukcijo in razvoj intelektualne elite. S tem je nastal prazen prostor, ki ga je v 2. polovici 19. stoletja – tako za Slovence kakor za njihove nemške sodeželane – napolnil etnični nacionalizem v čisti obliki. Okolje se je, kar zadeva intelektualno raven vsaj nekaterih kulturnih akterjev, deloma opomoglo na koncu 19. in na začetku 20. stoletja, vendar znotraj etničnega nacionalizma s klerikalno dominantno, ne glede na to, ali so bili posamezni kulturni akterji konformni dominantni ideologiji v ideološki konjunkturi ali pa so ji nasprotovali. Prostor za avtonomno kulturno dejavnost je bilo na koncu 19. stoletja manj kakor na začetku tega istega stoletja, elitna mesta v kulturni hierarhiji so zasedle mediokritete, ki so se poslej z večjim ali manjšim uspehom reproducirale na istih pozicijah in zato kajpada poskrbele, da se institucionalna konstitucija nacionalne kulture ne bi dogajala zunaj njihove kontrole. Čas po letu 1848 imamo lahko za obdobje sistematične konstrukcije slovenske kulture kot provincialne kulture.

Če lahko za nacionalizem v 2. polovici 19. stoletja rečemo, da je bila njegova najmočnejša konotacija klerikalno-religiozna, pa lahko za nacionalizem med obema svetovnima vojnoma rečemo, da je bila v njem čedalje močnejša spontano in scientistično-rasistična

komponenta. Izraze »pleme«, »rod« kot sinonima za družbo in nacijo in organizacijsko metaforiko, najdemo tako rekoč v vseh diskurzih tistega obdobja (od H. Tume do J. Vidmarja). To sicer v evropskih razmerah v tistem času ni bilo nič posebnega, posebno je bilo to, da sta v veliki meri pojmovni aparat z opisanimi lastnostmi uporabljali obe vojskujoči se strani: okupatorji in njihovi lokalni sodelavci ter odporniško gibanje navzlic socialno-revolucionarnemu tonu, ki ga je poskušala polovičarsko uveljaviti komunistična literatura. Dokumenti in objavljena besedila iz časa neposredno po 2. svetovni vojni vsebujejo cel arsenal rasističnih koncepcij: od pripisovanja hudodelske narave pripadnikom okupacijskih sil in njihovim nacijam (enačenje fašistov z Italijani, nacistov z Nemci) do pripisovanja vsaj moralne izrojenosti lokalnim političnim nasprotnikom. Ta temeljna stališča so, kakor je očitno, izšla iz 2. svetovne vojne še bolj uveljavljena, kakor so bila pred njo. Postala so podlaga za ločevanje med zdravimi in nezdravimi silami, med resnično nacionalnimi ter suspektimi in izdajalskimi besedili in drugimi simbo-

lizacijskimi produkti (in seveda osebam in grupacijami). Meja med temi in onimi je slej ko prej pomenila segregacijo, favoriziranje prvih in zatiranje drugih. Pozneje, v poznih 50-tih letih, ko se je zmagovalna evforija poglobila, so federalne oblasti lahko začele izvajati politiko kulturnega poenotenja federacije in ustvarjanja jugoslovanskega etnonacionalizma, dokler ni sredi 80-tih let prišlo do konflikta med federalnim in »republiškim« nacionalizmom ob poskusu uvajanja t.i. skupnih jeder v šolske programe poleg že tako potekajočega in pretežno toleriranega pouka srbohrvaščine v slovenskih šolah. Odtlej so bile vse federalne intervencije na kulturnem in izobraževalnem področju suspektne in slabo sprejete, simpatije do lokalnega etno-nacionalizma pa so se krepile, četudi v pretežno zastrti obliki. Frekvenca izrazov, kakršni so »narodna samobitnost« in »narodna identiteta«, se je precej povečala v parauradnih besedilih, depimo, v izjavah tedanjih kulturniških dostojanstvenikov, objavljenih v množičnem tisku, ali v njihovih besedilih v množičnih elektronskih medijih.

4. Aktualne razmere:

Po letu 1986 so ti izrazi postali legitimacijska referenca velike večine političnih in kulturniških diskurzov, in to do take mere, da je v določenih presekah slovenskega diskurzivnega vesolja, zlasti pri diskurzih radikalne desnice, nastal amalgam med političnim in kulturniškim oz. se je obnovil amalgam izpred osamostvojitve v drugačnih terminih. Zato imajo programska in kulturnopolitična besedila tega obdobja (ne le preambule k nacio-

nalnim programom) praviloma etnonacionalistično legitimacijsko referenco. Ta namreč zagotavlja ali obljublja tradicionalnim kulturnim elitam enak status, kakršnega so si pridobile politične elite oz. nadaljevanje te bližine med »politiko« in »kulturo«. Le navidezen paradoks je, da diskurzi, ki jih – bolj zaradi inercije kakor zaradi njihovih karakteristik – označujemo kot levičarske, poskušajo uveljaviti enak amalgam z enako legitimacijsko refe-

renco. Do delne, vendar ne proklamirane, dezagregacije samodejne vezi med »kulturo« in »politiko« je prišlo le v liberalnem segmentu slovenskega ideološkega spektra, vendar ne na način, ki bi omogočal kulturno politiko nove vrste, ampak kot devalvacija kulturne sfere nasploh in dezinteresiranje za kulturo ali celo sovražnost zlasti neoliberalnih akterjev do nje. Reakcija kulturne sfere na ta odnos ni reflektirana kritika, ampak na eni strani tesnejša in agresivna navezava na etnonacionalizem, na drugi strani pa površna imitacija in uzakonjenje domnevno liberalnega načina afirmiranja posameznikov in grupacij (komercialna propaganda, lansiranje avtorjev, manifestacij ipd., pretežno navidezna podjetništvo, ki še zmeraj neogibno računa s subvencijami), kontrola nagrad, pretežno navidezna aktualnost produkcij (ki za nastope v tujini, denimo, potrebujejo subvencije in meddržavne pogodbe, ne le za start, ampak trajno), kontrola nad distribucijo pro-računskih sredstev za kulturo (tudi prek ekspertnih teles Ministrstva za kulturo), kar vse naj bi prispevalo k podobno privilegirani situaciji z vzajemno publiciteto afirmiranih kulturnikov, kakršno imajo po vsem videzu nosilci etno-nacionalne kulture v horizontu ideologij rodu in grude (vendar niti etnonacionalna legitimacijska referenca ni zares tuja temu kulturnemu »liberalizmu«: aktivira se, ko si njegovi nosilci lahko od nje kaj obetajo, ali tedaj, ko bi morala nastopiti avto-refleksija).

Po našem mnenju bi bila potrebna najprej izdelava nacionalne strategije, ki bi temeljila na identificiranem nacionalnem interesu na področju kulturnih de-

javnosti; nacionalni interes, če ga razumemo v strogem pomenu izraza, ni rezultanta partikularnih interesov kulturniških posameznikov in grupacij, med drugim tudi zato, ker ni mogoče upravičeno domnevati, da ti posamezniki oz. grupacije sploh sežejo do horizonta, v katerem je na eni strani mogoče nacionalni interes postaviti v kontekst drugih nacionalnih interesov, na drugi strani pa doseči raven univerzalnosti (za katero je treba izpolniti pogoje v zvezi z znanjem, kultiviranostjo, razgledanostjo itn., kar pa je v nasprotju s precej preživelo obliko ideologije spontanosti in avtohtonosti z vsemi iluzornimi implikacijami, ki slej ko prej od znotraj obvladuje slovensko kulturno sfero, in težko dosegljivo z izobrazbo, kakršna je dostopna na zgolj slovenskih izobraževalnih institucijah), na kateri je šele mogoče formulirati nacionalni interes in glavne cilje nacionalne (ne kar nacionalistične) kulturne politike. Od tam naprej je mogoče določiti selekcijske kriterije za spodbujanje dejavnosti, ki vodijo k doseganju ciljev, ki so v nacionalnem interesu. V razmerah, ko take strategije ni in ko nacionalni interes ni formuliran (ta ne more biti nenehna produkcija/reprodukcija nacionalne samobitnosti, identitete, tradicij ipd., niti ne podeljevanje kulturniških statusov novim osebam), bi bilo najbrž najbolj modro rezervirati del finančnih in tehničnih sredstev, ki so na voljo državi, za podpiranje kulturnih dejavnosti, ki niso deležne kulturniške vzajemne afirmacije in kanonizacije.

Drago B. Rotar